

Zpráva Akreditační komise o hodnocení Pedagogické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě

červen 2014

Úvod:

Akreditační komise (dále jen AK) rozhodla na svém zasedání ve dnech 25. – 27. listopadu 2013 v Litomyšli, že bude v souladu s § 84 odst. 1 písm. a) zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), provedeno hodnocení Pedagogické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě, jehož hlavním cílem bude komplexně posoudit kvalitu akreditovaných činností této fakulty a na tomto základě posoudit prodloužení platnosti akreditace fakultou uskutečňovaných bakalářských a magisterských studijních programů.

Pro hodnocení Pedagogické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě (dále PedF OU) jmenovala AK účelovou pracovní skupinu ve složení:

prof. PaedDr. Iva Stuchlíková, CSc. – předsedkyně, prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc., prof. RNDr. Pavel Höschl, DrSc., prof. PhDr. Petr Kyloušek, CSc., prof. Ing. Jan Roda, CSc., doc. RNDr. Jiří Tůma, DrSc., prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc., doc. PhDr. Karel Pančocha, Ph.D., prof. PhDr. PaedDr. Miloň Potměšil, Ph.D., prof. PhDr. Vladimíra Spilková, CSc., RNDr. Dag Hrubý, Bc. Lucie Jochmannová a Bc. Daniel Thibaud – studenti nominovaní Studentskou komorou Rady vysokých škol.

Vedení PedF OU připravilo pro potřeby tohoto hodnocení vlastní hodnotící zprávu, která byla zpracována na základě požadavku AK. Vedení fakulty vytvořilo otevřené prostředí pro hodnocení, kvalita předkládaných materiálů i komunikace byla na velmi dobré úrovni.

Návštěvy účelové pracovní skupiny, která se uskutečnila 25. března 2014, se zúčastnili tito členové: Iva Stuchlíková, Jiří Mareš, Dag Hrubý, Miloň Potměšil, Karel Pančocha, Jiří Mareš, Jiří Smrčka (tajemník Akreditační komise) a dva zástupci Studentské komory RVŠ - Lucie Jochmannová, Daniel Thibaud. Po jednání s vedením fakulty byla hodnotící zpráva ještě aktualizována a doplněna o některé další informace.

Členové účelové pracovní skupiny se seznámili s vyžádanými podklady a při hodnocení vycházeli ještě z dalších informací, dostupných buď elektronicky, nebo fyzicky v době návštěvy na fakultě (např. webové stránky, dokumentace řídicích, administrativních a hodnotících činností fakulty, vnitřních předpisů, konzultací na některých pracovištích fakulty a posouzení konkrétních prací bakalářských, diplomových a disertačních prací).

1) Charakteristika fakulty

PedF OU je relativně velkou fakultou (v současnosti má přibližně 3300 studentů). Strukturu fakulty tvoří 13 kateder – katedry zajišťující přípravu učitelů „výchov“ (výtvarné, hudební tělesné, technické, občanské)¹, katedry pedagogiky (pedagogiky a andragogiky, sociální, speciální) a psychologie, katedry českého jazyka a matematiky (ta ovšem garantuje jen dostudování studentů učitelství matematiky pro 2. st. ZŠ) a katedra vzdělávacích informačních a komunikačních technologií. Tato struktura je dlouhodobě stejná, byť se mírně měnily názvy některých kateder.

Fakulta nezískala roli garanta pedagogických a učitelských studií na OU (dle mezifakultní smlouvy garantuje a vyučuje jednotlivé předměty, nikoli pedagogicko-psychologickou učitelskou přípravu na FF a PřF), což výrazně oslabuje její výraznější vyprofilování (například jednoznačné posílení pedagogických a psychologických pracovišť v takovém rozsahu a zaměření, které by dávalo šanci na větší nárůst úspěšných vědeckovýzkumných aktivit). V tomto smyslu ukazuje provedené hodnocení na některé signály rizikového nebo problematického vývoje fakulty (například postupný ústup od kontroly nad oborovým kurikulem učitelství pro základní školu - tato studia přešla, s výjimkou českého jazyka, na jiné fakulty). Problematiku učitelské přípravy lze i za takových podmínek samozřejmě dobře řešit – takové řešení ale předpokládá velmi dobrou součinnost uvnitř univerzity a přesahuje možnosti samotné PedF OU.

Zatímco před rokem 2007 měla fakulta většinu svých studentů v magisterských programech, v současnosti převažují studenti v programech bakalářských. Zároveň od té doby došlo k poklesu celkového počtu studentů asi o desetinu na současných zhruba 3300.

Fakulta se bude snažit konsolidovat současnou nabídku studijních programů (to je obsaženo i v dlouhodobém záměru) a více se zaměřit na požadavky regionu. Nosnými a početně silnými obory fakulty jsou primární a preprimární pedagogika, sociální pedagogika, vychovatelství a andragogika a učitelství výchov.

2) Schopnost vedení fakulty analyzovat hlavní problémy

Vedení PedF OU předložilo rozsáhlou hodnotící zprávu opatřenou řadou podrobných příloh. Zpráva je zpracována analyticky, dílčí kroky potřebné pro udržení a zkvalitnění vzdělávací činnosti (jako např. zapojení do vědeckovýzkumné činnosti, rozvoj mobility atd.)

---

¹ Neuvádíme oficiální názvy kateder, ale zaměření jejich vzdělávací činnosti.

jsou ve zprávě formulovány. Méně pozornosti je věnováno strategickým úvahám (např., které obory podržet a rozvíjet i v nedobré ekonomické situaci, kde je možné více získat analýzou regionálních potřeb, jak zajistit kvalitní rozvoj oborových didaktik, jak zajistit věrohodnou nabídku kombinovatelnosti aprobačních předmětů ve studiu učitelství tak, aby zájemci o určité kombinace neodcházeli tam, kde lze daný dvouobor studovat na jedné fakultě, atd.). Situace fakulty je ovšem výrazně ovlivněna strategickými plány celé univerzity a bylo by účelné projednat dlouhodobější vizi profilu fakulty.

3) Vzdělávací činnost

PedF OU nabízí v současnosti 47 studijních oborů v 15 studijních programech. Dva z nich (se třemi dílčími obory) lze považovat za nepedagogické (Filologie, Tělesná výchova a sport), byť prostupnost do pedagogických je možná. Z pedagogických oborů (kterých je celkem 43) je 10 orientováno na neučitelské pedagogické profese, ostatní jsou zaměřené na přípravu učitelů (od mateřských až po střední školy, v řadě případů strukturováno na bakalářskou a magisterskou část). Důležitým specifickým rysem PedF OU je to, že učitelství pro základní školy je zastoupeno de facto jen učitelstvím výchov a českého jazyka. Učitelství matematiky pro 2. stupeň přešlo také do garance přírodovědné fakulty. Taková situace je přinejmenším problematická v tom, že návaznost didaktik prvního a druhého stupně je výrazně závislá na mezifakultní spolupráci a samotná PedF OU už není schopná systematicky rozvíjet didaktiku trivía.

Tato situace je znepokojující a bylo by třeba ji řešit tak, aby mezifakultní spolupráce mohla opravdu efektivně fungovat nejen na úrovni zajišťování výuky, ale i odborné a vědeckovýzkumné spolupráce vyučujících.

Na vyžádání pracovní skupiny fakulta analyzovala podíl studentů neučitelských a učitelských bakalářských oborů, což je v současnosti záležitost výrazně ovlivňující financování (protože u oborů zaměřených na učitelskou přípravu je nezbytné počítat se studiem navazujícím, které teprve zajišťuje absolventům kvalifikovanost). Podíl studentů v oborech připravujících k učitelství v posledních třech letech mírně vzrostl a lehce převažuje (58% : 42%). Nutnost brát při rozhodování o počtech studentů v bakalářských oborech vzhledem k očekávaným počtům financovaných magisterských studentů na zřetel zejména finanční hledisko deformuje strategické plánování fakulty a může vést k tomu, že fakulta nebude produkovat absolventy, které region potřebuje. Podpora univerzity ve stabilizaci učitelských programů se jeví jako nezbytná.

Z hlediska počtu studentů se jeví jako nosné programy Tělesná výchova a sport, Sociální pedagogika, Speciální pedagogika, a obory primární a předškolní pedagogika. U katedry speciální pedagogiky jsou určité problémy z hlediska skladby studijního plánu v bakalářské části studia a bude nutná inovace studijního oboru. Největší počet studentů je navázán na katedru preprimární a primární pedagogiky (asi 800 studentů v prezenční a kombinované formě a v celoživotním vzdělávání) a vzbuzuje tak pochybnosti o možnosti zajistit výuku v souladu se standardy obsaženými v akreditačních materiálech. Podíl zkušených praktiků na výuce je jistě obohacujícím, na druhé straně je ovšem výuka v řadě případů vedena vyučujícími bez vědecké hodnoty, kteří s katedrou volně spolupracují.

Podíl **kombinované formy** studia je poměrně vysoký, 44% – kombinovaná studia jsou nabízena asi ve dvou třetinách akreditovaných oborů.

Z hlediska uplatnitelnosti absolventů v praxi vedení fakulty zamýšlí dílčí změny v kombinování oborů, ale rádo by se opřelo o analýzu dat, která dosud nemá k dispozici.

Na PedF OU studuje přibližně 850 studentů v různých formách **celoživotního vzdělávání** (údaj z r. 2012). Část tohoto studia je organizována Centrem dalšího vzdělávání (v rámci různých projektů zaměřených na rozšiřování, doplňování kvalifikace či prohlubování odbornosti pedagogických pracovníků) a část katedrami. Studium v rámci akreditovaných oborů dle § 60 zákona o vysokých školách je nabízeno v 11 oborech, celkově takto v posledních letech studovalo ročně přibližně 100 až 340 studentů. Fakulta má prostupnost ošetřenou vnitřními předpisy, realizace prostupu odpovídá požadavkům zákona.

Spolupráce s ostatními fakultami při realizaci studijních programů je na různé úrovni. Slabinou je zejména nedostatek spolupráce orientované na rozvoj oborových didaktik. Největším problémem z pohledu studenta/uchazeče je skutečnost, že pro řadu aprobačních kombinací není garantován rozvrh.

Kvalita vzdělávací činnosti souvisí s vytižením jednotlivých pracovníků i s kvalitou personálního zabezpečení. Velikost kateder je spíše menší, optimalizace počtu akademických pracovníků vzhledem k počtu studentů není pod určitý minimální počet pracovníků možná (při zachování takové úrovně studijního oboru/studijních oborů, aby mohl/y být akreditován/y), to ovšem na druhé straně způsobuje poddimenzování kateder, které mají větší

počet studentů (závažná je situace zejména na katedře preprimární a primární pedagogiky – 132 studentů na jednoho učitele v pracovním poměru, na katedře speciální pedagogiky 61 studentů na jednoho učitele v PP).

Analýza **kvalifikačních prací** naznačila značné rozdíly v kvalitě prací, nízká kvalita se častěji objevovala u oborů Učitelství odborných předmětů. Někdy byla zachycena v procesu oponování, v řadě případů nikoli. Formální stránka prací je v pořádku.

Fakulta má v současnosti 2 **doktorské studijní obory** v rámci programu Specializace v pedagogice: Hudební teorie a pedagogika (21 studentů, v posledním roce 1 absolvent), Informační a komunikační technologie ve vzdělávání (23 studentů, za poslední rok 4 absolventi). Doktorské studijní obory prošly úspěšně samostatným hodnocením v r. 2012 a byly reakreditovány na 8 let.

4) Personální zabezpečení

Na PedF OU působí na 13 katedrách celkem 109 akademických pracovníků s necelými 96 přepočtenými úvazky. Celkem pracuje na PedF OU 7 profesorů (4,6 úvazku), 23 docentů (20,8 úvazku). Na druhé straně je mezi akademickými pracovníky v pracovním poměru 18 pracovníků (13,15 úvazku), tj. přibližně 15%, bez vědecké hodnosti.

V r. 2012 necelých 98 přepočtených úvazků akademických pracovníků odpovídalo 3123 studentům řádného studia, tj. 32 studentů připadalo na jednoho učitele (v rámci tohoto čísla se ovšem skrývá neudržitelných 132 studentů připadajících na jednoho učitele na katedře preprimární a primární pedagogiky).

Vedení fakulty si je vědomo skutečnosti, že personální zabezpečení akreditovaných činností není na všech katedrách optimální. Fakulta vítá kvalifikační růst svých pracovníků, pro jeho podporu např. formou dočasného snížení výukové zátěže však nemá ekonomické podmínky. V posledních pěti letech došlo ke kvalifikačnímu růstu u celkem 38 pracovníků, z toho jedno jmenovací řízení a 9 habilitací, v ostatních případech šlo o dokončení doktorského studia. (Před pěti lety bylo na fakultě 7 profesorů a 26 docentů při celkovém počtu 130 akademických pracovníků, což znamená, že popsany kvalifikační růst znamená víceméně prostou obnovu.)

Problémem je nerovnoměrnost v personálním zabezpečení (např. 2,9 úvazku na katedře matematiky (patrně souvisí s odchodem studijního oboru učitelství pro 2. st. ZŠ na PŘF OU,

nebo výše zmíněných 6 úvazků na katedře primární a preprimární pedagogiky s enormním počtem studentů). Na některých pracovištích je problematická věková struktura, habilitovaní jsou vyššího věku (např. na katedře pedagogické a školní psychologie je tento problém výrazný).

Navíc se ukazuje, že stejně nerovnoměrné je zapojení akademických pracovníků do tvůrčí a vědeckovýzkumné činnosti. Na katedře speciální pedagogiky a tělesné výchovy nepublikovala jedna třetina pracovníků za posledních pět let žádný uznatelný výstup dle metodiky RVV, na katedře technické výchovy dokonce dvě třetiny pracovníků!

5) Tvůrčí a výzkumná činnost

Předložená sebehodnotící zpráva a data z informačního systému vědy a výzkumu (databáze RIV) potvrzují meziroční zvýšení počtu bodovaných výstupů. Fakulta upozorňuje v hodnotící zprávě i na skutečnost, že řada výstupů typických pro pedagogické fakulty (např. učebnice pro ZŠ a SŠ) nepatří mezi bodované a že také hodnocení výstupů kateder výchov v systému RIV nezohledňuje primárně pedagogickou činnost těchto kateder. Přestože tyto argumenty AK považuje za validní, skutečnost, že na některých katedrách je relativně velké procento nepublikujících akademických pracovníků, není možné akceptovat, protože to nevytváří standardní vysokoškolské prostředí, ale odpovídá to spíše prostředí středoškolskému.

Fakulta spatřuje rezervy také v **mezinárodní vědeckovýzkumné a tvůrčí spolupráci**, stávající mezinárodní smlouvy jsou orientovány zejména na podporu mobility.

Fakulta se při projednávání svého profilu na OU přihlásila i k **výzkumnému zaměření** a snaží se rozvíjet své dva doktorské programy a vytvořit širší výzkumné týmy v rámci čtyř výzkumných center (výzkumné centrum edukačních a evaluačních procesů, centrum diagnostiky lidského pohybu, centrum studií evropské identity a centrum studií hudební kultury). Akreditační komise oceňuje snahu vytvořit širší tematické výzkumné profily a propojit spolupráci mezi katedrami, paradoxně nejméně rozpracované se zdá být směřování prvního, pedagogicky orientovaného centra.

S ohledem na povahu realizovaného a plánovaného výzkumu (zasahujícího často do osobní sféry zkoumaných osob) účelová pracovní skupina doporučuje vedení PedF OU uvážit konstituování etické komise, která by se k uspořádání a organizaci výzkumu vyjadřovala

(požadavek souhlasu takové etické komise pro publikování výzkumných sdělení je běžný u řady zahraničních nakladatelů).

Poměrně slibně se jeví dva směry výzkumu, které byly přijaty mezi hlavní směry výzkumu OU – výzkum vzdělávání s využitím ICT a epidemiologie a prevence koordinovaný z lékařské fakulty.

Fakulta má habilitační práva a práva jmenovacího řízení v oboru Hudební teorie a pedagogika. V posledních pěti letech proběhly 4 habilitace, jedno habilitační řízení je zahájené; proběhlo jedno jmenovací řízení. Často se o habilitaci ucházejí akademičtí pracovníci z Polska.

6) Vnitřní hodnocení kvality

PedF OU má k dispozici informace z komplexního informačního systému o výkonnosti jednotlivých fakult, kateder a akademických pracovníků, propojujícího hlavní informační systémy univerzity z oblasti studia, vědy a výzkumu, grantových aktivit a publikační činnosti. Využívá i údaje ze studentského hodnocení výuky. Tyto údaje jsou využívány na úrovni fakulty i kateder.

Administrativní procesy jsou nastaveny dobře, při orientačním ověření v průběhu hodnotící návštěvy nebyly zjištěny žádné nesrovnalosti.

7) Studenti a absolventi

Individuální plány jsou poměrně ojedinělé, týkají se studentů se specifickými vzdělávacími potřebami, případně studentů doktorského studia.

Uplatnění absolventů fakulta systematicky nesleduje, na některých katedrách jsou ale aktivity typu alumni rozvíjeny. Počty vyjíždějících studentů v rámci mezinárodních mobilit jsou přibližně konstantní (20-30 studentů ročně), počty přijíždějících zahraničních studentů jsou vyšší (v posledních třech letech 50-85 studentů).

8) Poznatky z rozhovorů se studenty

Oslovení studenti vesměs byli se svým studiem spokojeni, 70% z nich uvádělo, že kvalita studia odpovídá jejich očekávání. Přesto poukazovali na několik oblastí, kde by uvítali změnu. Kriticky se vyjadřovali k sylabům některých předmětů z učitelského základu, zejména k zastaralosti obsahu a podmínek zakončování. Další výtky směřovaly k praxi, která byla

vnímána jako nedostatečná co do rozsahu a příliš pasivní co do obsahu. Studenti by uvítali zkvalitnění stávajících praxí a přidání dalších. Nespokojenost studenti vyjádřili také s prací studijního oddělení (neochota, protichůdné informace). Studenti jsou dobře informováni o výhodách kreditního systému a o možnostech mobility, uvítali by ale, kdyby je k mobilitám více informovali přímo vyučující.

9) Další okruhy, které vylplynuly při rozhovoru s vedením fakulty

Téma, které prolíná řadu dílčích analýz a hledání cest k optimalizaci struktury fakulty i vyšší efektivitě všech akademických činností, je podfinancování učitelských programů a nevýhodná pozice fakulty při vzájemném započítávání výuky daná nepřiměřeně nízkým koeficientem ekonomické náročnosti studijních programů. To např. znemožňuje větší orientaci na podporu přírodovědného vzdělávání (primárního a sekundárního) nebo adekvátnější poměr studentů na jednoho učitele.

Závěry:

AK shledala situaci na PedF OU poměrně tíživou, limitující výraznější posun k výzkumnému zaměření fakulty. Omezení profilu fakulty na pedagogické obory a učitelství výchov není z hlediska pozice fakulty mezi fakultami připravujícími učitele příliš výhodné. Obstát zejména v oblasti vědeckovýzkumné profilace nebude snadné. Pro fakultu není realistické rozvíjet a posilovat oborové didaktiky (včetně výraznějšího zapojení do mezinárodní i národní spolupráce), snad s výjimkou dvou doktorských oborů. Jistým rizikem tak u ostatních oborů učitelských programů může být role spíše „servisního“ pracoviště s následným odlivem zejména magisterských studentů. Tendence koncepčně nespolečupracovat na pedagogicko-psychologické přípravě učitelů pro základní školy mezi fakultami OU se může negativně promítnout do úrovně základního školství v regionu. Tyto problémy přesahují možnosti řešení ze strany fakulty samotné a bude třeba je analyzovat a řešit s výraznou podporou univerzity a promítnout do strategických cílů fakulty.

Doporučení pro vedení vysoké školy a fakulty:

1. Analyticky vyhodnotit zájem o navazující magisterské programy z oblasti učitelství u absolventů bakalářských programů zaměřených na vzdělávání; vyhodnotit možnosti podporující atraktivitu mezifakultních kombinací, zájem o jednotlivé obory a uplatnitelnost absolventů.

2. Zaměřit se na řešení personálních otázek, souvisejících se špatnou kvalifikační strukturou, nízkou vědeckovýzkumnou činností či přetížením některých kateder. Bezodkladně řešit nepřiměřeně vysoký počet studentů na katedře preprimární a primární pedagogiky.
3. Projednat na univerzitní úrovni s ostatními fakultami nabízejícími studijní obory učitelství možnosti rozvoje oborových didaktik a spolupráci oborových didaktiků. Dosažené výsledky promítnout i do dlouhodobého záměru.
4. U oborů speciální pedagogiky provést nezbytné úpravy obsahu tak, aby odpovídal stávajícím standardům. U oborů Učitelství odborných předmětů řešit špatnou kvalitu kvalifikačních prací a nízkou úroveň vědeckovýzkumné činnosti katedry technické výchovy. Směřovat k posílení oborové složky studia i větší mezifakultní spolupráci.
5. Vzhledem k regulaci profese učitelství provést kontrolu a případnou úpravu zařazení studijních oborů pod odpovídající programy tak, aby to odpovídalo školské legislativě (zejména názvy programů, které nabízejí uchazečům přípravu k učitelství, musí být akreditovány pod programy učitelství, protože jinak absolventům neumožní dosáhnout kvalifikovanosti).

Závěry k akreditaci studijních programů:

1. AK souhlasí s prodloužením platnosti akreditace všech bakalářských a magisterských studijních programů a jejich oborů, jejichž akreditace nebyla omezena nebo prodloužena pouze na dostudování stávajících studentů, na dobu platnosti 6 let.
2. Akreditace a prodlužování platnosti akreditace doktorských studijních programů budou pokračovat standardním způsobem, stejně jako projednávání žádostí o akreditace habilitačního řízení a řízení ke jmenování profesorem.

Kontrola plnění závěrů a doporučení:

AK požaduje předložit v červnu 2016 kontrolní zprávu o naplňování závěrů a doporučení AK a zároveň kontrolní zprávu o situaci v personálním zabezpečení fakulty.